

УДК 316.422

DOI <https://doi.org/10.30970/PHS.2020.25-26.3>

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АРХЕТИПНО-ЦІННІСНОГО ПІДХОДУ ДО АНАЛІЗУ ПРОЦЕСІВ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ

Алла Макарова

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
вул. Велика Бердичівська, 40, 10008, м. Житомир, Україна
e-mail: Makarova_AO@ukr.net*

Статтю присвячено розгляду явища інноваційності в подвійному контексті: як спрямування і вимогу до діяльності в різних сферах соціальної дійсності та як ознаку потенційної перспективності архетипно-ціннісного підходу як науково обґрунтованого. На основі зіставлення тлумачення понять «інновація» й «архетип» виявлено, що інноваційний підхід не відображає процеси соціальної дійсності так адекватно, як архетипно-ціннісний підхід. Розглянуто аргументи щодо деяких настанов інноваційного підходу і виявлено невідповідність їхніх теоретичних вимог та практичних реалій особливостям суб'єктно-об'єктної орієнтації у процесах соціальної дійсності. Критикується, зокрема, неправильне тлумачення понять «консерватизм» та «стереотипи», які за цим підходом пропонується подолати без огляду на їхній потенціал збереження культурної пам'яті; підкреслюється, що орієнтація на «всебічну розвиненість», «самостійність», «самодостатність особистості» без урахування «традиційності» форм їх реалізації на практиці обертається відсутністю навчання і виховання. Акцентовано на тому, що інноваційність та інновації не можна пов'язувати однозначно і виключно з технологічним аспектом. Натомість виявлено позитиви та перспективи архетипно-ціннісного підходу до аналізу соціальної дійсності, у якому «архетипна» та «ціннісна» методологічні складові частини є традиційними для соціально-філософського аналізу, а їх поєднання в єдиному підході є інновацією, яка враховує багатогранність соціальної діяльності. Аргументом для звернення до архетипно-ціннісного підходу в розв'язанні проблем аналізу соціальної дійсності є традиційність виокремлення трьох вимірів соціальної дійсності: суб'єктного, об'єктного та хронотопного, які архетипно-ціннісний підхід ураховує через синтез каузального та синхроністичного способу їх тлумачення. Доводиться, що саме поняття «архетип» є вдалим методологічним конструктом, який охоплює водночас багато проявів соціальної активності як самоусвідомлення і дозволяє безперешкодно долати розриви між свідомим та несвідомим, наявним та минулим, майбутнім та теперішнім. Підкреслюється, що «консервативність» архетипно-ціннісного підходу до аналізу процесів соціальної дійсності не суперечить його інноваційності, оскільки інноваційність як «оновлення форми за сталості змісту» є смыслом цього підходу. Робиться висновок, якщо помилкою сучасного модернізаційного погляду на антропні процеси є представлення їх у дискурсі функціональності, то архетипно-ціннісний підхід здатен розкрити «самосвідомість» як актуалізацію «Я», отже, є потенційно інноваційним не лише в теорії, а і у створенні практик пізнання соціальної дійсності.

Ключові слова: інновації, трансформація, модернізація, архетип, цінність, символ, соціальне, дійсність.

Вступ. Поняття «інноваційність» та «інновація» є мейнстрімом сучасного соціокультурного дискурсу. Їх уживають усе частіше як **основну вимогу** до діяльності індивідів чи груп у різноманітних соціальних сферах, вбачають у них універсальний засіб вирішення всіх проблем. Фактом натепер є те, що «інноваційна політика як системна діяльність держави щодо конкретної особистості, суспільства загалом здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій, інформаційній та інших сферах. Вона активно ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов для поширення

інноваційних технологій і процесів розвитку інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства. Для України інноваційна стратегія в політичному плані розглядається як вагомий важіль, здатний не лише зупинити деструктивні процеси, але й сприяти підвищенню інноваційного потенціалу суспільства, який являє собою спроможність функціонуючих систем створювати, сприймати інновації і своєчасно позбавлятися застарілого» [1]. Це вказує на, по-перше, тотальність визнання інноваційності правильною стратегією розвитку людського середовища; по-друге, на поширеність її галузевих інтерпретацій; по-третє, на дієвість її як методу управління соціальною реальністю, визнання «інновацій» пріоритетним інструментом виправлення недоліків соціальної дійсності. З іншого боку, винесення на перше місце саме **технологій як показника розвитку**, а також абсолютизація «інновацій» як важеля, отже, інструменту тиску «функціонуючих систем», не меншою мірою і використання критерію «інновативності» як маркера віднесення соціального явища до «застарілого», «сучасного» чи «перспективного», змушує ретельніше придивитися до «інноваційності» як якості теоретичного та практичного підходів до соціальної дійсності, визначити варіанти таких підходів, які водночас не суперечать «традиційності» чи «традиціям» та здатні вписатися в майбутню соціальну дійсність як «інноваційні».

Постановка проблеми. Отже, поняття «інноваційність» та «інновації» є одними з термінів новітнього дискурсу, яким обґрунтовується вимога швидкої трансформації як переорієнтації дій учасників соціальних інтеракцій. Це впливає з визначення інновації, зокрема з такого: «У загальному розумінні, інноваційний процес – це сукупність послідовних дій, спрямованих на розробку й освоєння інноваційних змін, зокрема у сфері соціальної роботи. Він передбачає цілеспрямовану зміну елементів соціальної роботи з метою її якісної трансформації. В основі такого процесу лежить осмислення і застосування нових ідей, теорій, концепцій, підходів, принципів організації соціальної роботи» [2]. З одного боку, незаперечно, що ХХІ століття, як технологічно орієнтоване, потребує нових технічних рішень для вирішення традиційних соціальних завдань – просвіти, охорони здоров'я, військового захисту, політичного управління чи правової легітимності як соціальних процесів, модернізації сфер, у яких вони розгортаються. Проте наявна небезпека перебільшення необхідності технологізаційних, механістичних впливів та зразків поведінки в соціальних, а не виробничих відносинах, головне – **неадекватної оцінки ефективності дій учасників соціальних процесів**. Так може статися, якщо соціальна реальність почне тотально трактуватися як технологічно проєктована і відповідно контрольована, а під поняттям «інновації» матиметься на увазі лише «діджиталізація»; закладений же традиційно смисл «уведення, що сприяє розвитку» чи «удосконалення» (див. у цитованому вище – «інтелектуального і духовного»), чи «інструмент для полегшення діяльності» буде дезактивовано, штучно винесено «за межі» суспільної свідомості. Одразу ж можна заперечити, що останнього ніколи не станеться, оскільки не можна механічно змусити мільярди людей до однаковості в думках і поведінці. Насправді ж історія соціальної реальності в різних її вимірах і сферах знає численні приклади «масового зараження» ідеями, які виявлялися апріорно шкідливими, проте реалізованими на практиці – наприклад, ідеями фізичного знищення «Інакшого» (у будь-якій проєкції), ідеями розмивання меж окремої соціальної реальності (через об'єднання, поєднання непоєднуваного, асиміляцію ворожого як «свого») або їх штучного звуження (через різноманітні «залізні завіси», притаманні тоталітарним суспільствам, або сепаратизм як відмежування від вчорашнього «свого» як ворожого) тощо. Усі ці соціальні явища змінюють свої форми, але незмінні за суттю, і пояснити їх «трансформаціями» чи виправити «інноваціями» не вдається. Однак їх можна пояснити за допомогою архетипно-ціннісного підходу, архетипна та ціннісна методологічні складові

частини якого є традиційними для соціально-філософського аналізу [3], але в поєднанні вони становлять потенційно перспективну інновацію.

Модерна апеляція до «інновацій» як апологія суто «технологічного» чи «технократичного» соціального здатна знецінити традиційні погляди на будову соціальної реальності, зміна цінностей і ціннісних орієнтацій є тим помітним маркером, який спостерігається науковцями і відбивається в їхніх теоріях. «Сьогодні ми спостерігаємо «відмирання» старої соціально-ціннісної бази, яка вже не служить орієнтиром поведінки в умовах трансформації суспільно-політичної парадигми. Тому стан суспільної свідомості навіть на рівні національної еліти характеризується мінливістю, еkleктичністю, духовною розгубленістю, з одного боку, й активним формуванням нової ідеально-ціннісної системи – з іншого», – констатують В. Ребало і В. Козаков [4, с. 125]. У цих умовах необхідно не шукати і безапеляційно засуджувати «застарілі підходи», а віднайти і відновити інноваційний потенціал уже відомих, але модернізованих наукових підходів і теорій, які акцентують на можливостях людини **обходитись за відсутності технологій власним інноваційним ресурсом**, зокрема сукупністю духовних, душевних, інтелектуальних, вольових і навіть тілесних ресурсів. Технологічна інноваційність повинна не переважувати і знищувати, а супроводжувати і втілювати творчу інноваційність людини.

Теоретична основа дослідження. Саме цю думку підтримано у працях сучасних українських аналітиків, філософів також, які досліджують соціальну реальність загалом і соціальні процеси сучасності зокрема. Так, розлогі роздуми над проблемою «інноваційності» висловив С. Кримський у праці «Запити філософських смислів». Архетипність, а не тільки «інноваційність» соціальних процесів підкреслюють у своїх роботах Е. Афонін і А. Мартинов, Т. Плахтій, О. Суший та інші представники «Української школи архетипіки»; роботи дослідників архетипу Л. Бевзенко, Л. Гоц, Н. Ковтун, М. Козловця й інших показують, наскільки плідним є архетипний підхід у разі спроб аналізу соціальних процесів, а поєднання «архетипу» та «цінності» в єдиному методологічному концепті створює підхід, який можна назвати «архетипно-ціннісним», у цьому сенсі інноваційним може вважатися і сам підхід, і висновки, які за цим підходом можна зробити про «інноваційність» як стиль сучасного життя.

Мета дослідження полягає в демонстрації позитивів поєднання традиційних методів архетипного та ціннісного аналізу соціальної дійсності в єдиному архетипно-ціннісному підході, який має інноваційний потенціал і значущість. Завданням дослідження є виявлення переваг архетипно-ціннісного підходу в аналізі процесів соціальної дійсності порівняно із сучасним трактуванням інноваційного підходу. Завдання реалізовано через компаративний аналіз і розкриття суті категорій і понять інноваційного й архетипно-ціннісного підходів.

Основний матеріал. Якби «інновації» й «інноваційність» справді були панацеєю під час конструювання соціальної реальності, то навряд чи звучали б такі констатації: «Духовно-ідеологічна криза, що охопила сьогодні всі прошарки українського суспільства, проявляється в різних формах, зокрема в розриві єдиного духовного простору, втраті національного консенсусу щодо базових цінностей вітчизняного державотворення. Масштабність та глибина цих явищ породжують питання про **спрямованість процесу перетворень в Україні, про наукову обґрунтованість різних варіантів розвитку соціальних сценаріїв, про специфіку української модернізації у процесі входження в європейський культурний простір та його ймовірні результати**» [4, с. 125]. Щодо першого та другого, то логічні спекуляції на понятті «інноваційність» можуть призвести до деформації та, зрештою, девальвації змісту і смислів

особистісного розвитку людини як соціальної істоти (з усією її історичною культурною пам'яттю), а третє буде напряму залежати від ступеню цієї деформації і девальвації. Неякісне розмежування «традиційного» та «застарілого» створює лише на перший погляд безпечні формулювання, як-от: «Основна увага в педагогічних колективах має приділятися питанням *подолання консерватизму в підходах до навчально-виховної діяльності й існуючих стереотипів педагогічної праці і процесу мислення* в учасників навчання і виховання. *Тільки інноваційна за своєю суттю освіта може виховати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвинутою, самостійною, самодостатньою особистістю, яка керується в житті власними знаннями і переконаннями*» [1]. Але це неможливо зробити за умови відкидання досвіду Інших чи зручних звичних методів навчання (проголошення консервативного «стереотипним») і орієнтації мислення суто на власні знання і переконання; «самостійність» і «самодостатність» – поняття настільки *відносні*, що ефект від «самостійного навчання» найчастіше означає «відсутність навчання», а з вихованням справа виявляється ще гіршою. А якщо згадати, що «залежно від обставин та потреб один тип самоідентифікації поступається місцем іншому або співіснує з ним. Решта до певного часу залишається в тіні, не відіграє провідної чи навіть помітної ролі в життєдіяльності» [4, с. 127], то очевидно стає, м'яко кажучи, проблематичність уніфікаційного підходу, який вимагає формальної інноваційності, але не потребує сутнісного проникнення.

Як же співвідноситься такий підхід із визнанням, що індивіди мають так вписатися в соціальну дійсність, щоб «якомога більша частка їхньої спільноти отримала із часом статус усебічно розвинених особистостей. Саме всебічно розвинена особистість, яка усвідомлено й оптимально віднайшла своє місце в суспільній ієрархії та діяльністю якої задоволене суспільство, спроможна активно впливати на висхідний позитивний розвиток сучасних країн <...>» [1]. Відповідь на це питання, яка і тепер звучить актуально, знаходимо у працях К.Г. Юнга: «Будь-яку психічну реакцію, несумірну із причиною, яка її викликала необхідно досліджувати стосовно того, чи не була вона зумовлена водночас і архетипом» [5, с. 149]. Значення теорії архетипів, застосованих до аналізу процесів соціальної дійсності, важко переоцінити, а саму теорію назвати «консервативною» чи «стереотипною». Адже в ній специфіку соціальної дійсності враховано краще, ніж у проєктах «інновацій» та «модернізацій», у яких править не «самість», а «само». Архетипний аналіз не лишає людину на «самоті» у соціальній реальності – навпаки, він зв'язує її в діахронній та синхронній єдності, утворює і підкреслює не розрив, а синтез. «У своїй теорії К.Г. Юнг об'єднує каузальний та синхроністичний способи тлумачення. Перший полягає в розкритті психічних явищ на основі зв'язку причини і наслідку, другий – незбагнений, містичний, у якому психіка окремої людини поєднується з об'єктивною реальністю», – відзначає І. Процик [6, с. 61]. Окрім того, саме архетипно-ціннісний підхід дає можливість чітко **відділити цінність унікальної людської особистості від технологічної інноваційності технічних засобів і ментально не «перетворити» її на формальну структуру**, зберегти гуманістичний принцип «Людина – це мета, а не засіб».

Ідеться про те, що **традиційно (а не стереотипно)** розрізняють два виміри соціальної реальності, і це розрізнення яскраво проявляється, наприклад, через протиставлення методологій психологічної та структурно-функціоналістської парадигм у соціології. Перший – демонструє **суб'єктний вимір соціального**. Ідеться про **соціальні суб'єкти**: утворення, які традиційно визначають як «соціальні групи» й індивідуальні свідомості, які сприймають реальність або творять соціальну діяльність як взаємодію з реальними людьми. «Залежно від суб'єкта носіями самосвідомості можуть бути індивідуальні

(особистісні) або колективні (самосвідомість певної групи людей, об'єктивно чи свідомо об'єднаних у якусь спільноту: сім'ю, рід, верству, клас, професійну групу, конфесію, партію, націю тощо)» – такий перелік соціальних суб'єктів дають В. Ребало і В. Козаков [4, с. 127]. Другий вимір – **об'єктний**, або ж **організаційний** (проекція діяльності соціальних організацій або інститутів, над-індивідуальні духовні утворення, за Е. Дюркгаймом): «Найбільш значущі серед них:

- організації з виробництва товарів і послуг (промислові, сільськогосподарські, сервісні підприємства і фірми, фінансові установи, банки);
- організації в галузі освіти (дошкільні, шкільні, вищі навчальні заклади, заклади додаткової освіти);
- організації в галузі медичного обслуговування, охорони здоров'я, відпочинку, фізичної культури і спорту (лікарні, санаторії, туристичні бази, стадіони);
- науково-дослідні організації;
- органи законодавчої, виконавчої влади» (Е. Забарна, К. Ваннік) [2].

Взаємопроникнення суб'єктивної й об'єктивної соціальних реальностей (як взаємодія суб'єктів і об'єктів) визначаються архетипною специфікою «живе» – «неживе», зокрема, **діяльність суб'єктів** доцільно представляти як **самопізнання**, а **діяльність об'єктів** – як **функції**. Порівняймо: якщо стосовно соціальних суб'єктів «можна говорити про наявність різних форм самосвідомості (індивідуальна і колективна) і різних її видів: особистісна, родова, професійна, класова, конфесійна, етнічна, національна, загальнолюдська тощо» [4, с. 127], то соціальні об'єкти «називають ще діловими організаціями, які виконують суспільно корисні функції: кооперацію, співробітництво, підпорядкування (співпідпорядкування), управління, соціальний контроль» [2]. Окрім суб'єктного й об'єктного вимірів, є ще й третій вимір соціальної реальності: **хронотопний**, власне **онтологічний**, а не антропологічний чи організаційний. Ідеться про соціальний час та соціальний простір. Накладання на унікальну свідомість *водночас інформації багатьох шарів першого, другого та третього вимірів соціальної дійсності*, з одного боку, не змінюють моделей поведінки особистості, зберігають неповторність її архетипної Персони, а з іншого – спричиняють активацію архетипної Тіні і без додаткового «інноваційного технологічного» впливу.

Отже, щоб досягнути стану, за якого «у демократичному, зі сформованими громадськими інституціями суспільстві всебічно розвинена особистість сповідує принцип нерозривної єдності знань – переконань – учинків та перебуває в гармонії із собою, природою і соціумом» [1], людина повинна комплексно свідомо орудувати своїми відносинами на суб'єктному, хронотопному й об'єктному рівнях **водночас** (бути активованою як **єдність багатьох буттєвих рівнів**). Саме поняття «архетип» виявляється тим вдалим теоретико-методологічним конструктом, який допомагає охопити водночас багато проявів людської активності як самоусвідомлення і дозволяє безперешкодно подолати розриви між свідомим та позасвідомим, наявним та минулим, майбутнім та теперішнім. Л. Гоц так підкреслює специфіку архетипу: «1. Архетипи – культурна універсалия <...> 2. Репрезентації архетипу (архетипні образи) спостерігаються на різних семантичних, поняттєвих і символічних зрізах <...> 3. Репрезентації архетипу варіативні та характеризуються багатомірністю <...> 4. Архаїчність архетипу <...> 5. Амбівалентність архетипу <...> 6. Архетипи – автономні одиниці <...> 7. У психіці архетипи тісно переплетені <...> 8. Системність <...> 9. Актуальність <...>» [7, с. 54–55]. Перспективність понять, застосованих в архетипно-ціннісному підході як визнання можливості постійного оновлення людського досвіду без втрати бази досвіду попереднього, підкреслює принципова різниця між «архетипом», який

є універсальним «напрямом», і «архетипним праобразом», що народжує нові форми (зокрема, і соціальної дійсності), у яких цей напрям збережено: «Дефініції «архетип» і «архетипний образ» за К.Г. Юнгом: архетип (грецьк. *arche* – «початок») і *tipos* – «образ»; синоніми А. за К.Г. Юнгом: «прообраз», «первинний зразок», «елементарний образ») – універсальна незмінна інваріантна базова психічна структура, регулятор психічного життя, що організує зовнішній та внутрішній досвід індивідуума відповідно до передданого зразка. Архетип не сприймається свідомістю безпосередньо, адже сукупність архетипів становить зміст сфери колективного несвідомого. Архетипні образи – необмежено варіативні, конкретні репрезентанти архетипу у свідомості (образи та мотиви сновидінь, міфів, казок, художніх творів тощо), внутрішня структура яких зумовлена універсальними інваріантами, «прихованими архетипами». Архетип, коли трансформується в архетипний образ, доповнюється найрізноманітнішим образним, сюжетним змістом, унаслідок чого здатний набувати все нових актуальних форм», – підкреслює Л. Гоц [7, с. 54]. Отже, **«консервативність» архетипно-ціннісного підходу до аналізу процесів соціальної дійсності не суперечить його інноваційності**, оскільки інноваційність як «оновлення форми за сталості змісту» є смыслом самого цього підходу. А якщо згадати, якою мірою соціальна дійсність зав'язана на символах, якими є однаковою мірою і цифри в кодї, і літери у вивісках, і сучасні смайли, і теги, паролі, промокоди, лейбли, QR-коди тощо, то інноваційний потенціал архетипного підходу як методу їх розтлумачення й аналізу їхнього впливу на діяльність соціальних суб'єктів стає **очевидним**. Закономірно, наприклад, «можна припустити, що архетип є смислоформою, загальним значенням (інваріант-гіперонім), тоді як символ є його безпосередньою реалізацією (варіант-гіпонім). Будь-який ряд символів не вичерпує всієї змістовності архетипу. У процесі розвитку мови архетипи модифікуються, на основі первинних моделей можуть конструюватися похідні. Отже, архетип – це структура, що може мати різне наповнення залежно від соціуму й індивідуальних особливостей психіки людини» (В. Агеєва) [8, с. 22]. Розмаїття глобалізованого соціуму, модернізації і трансформації якого непередбачувано впливають на життя, психологічний стан (і **продуктивність творчості**, якщо вже так потрібно «об'єктивувати» діяльність особистості якимись маркерами), якнайкраще піддається аналізу саме з позицій архетипно-ціннісного підходу, який, безперечно, необхідно розвивати як освітньо-наукову інновацію.

Практичну ж інноваційну значущість мають такі потенції архетипу, як *амбівалентність і бінарність* рольової ідентифікації та врахування її в науковому аналізі процесів соціальної дійсності / діяльності. Ця якість архетипу розкриває і відображає **соціалізаційну та культуротворчу функції соціального співжиття** в різних його «групових» формах – малих, середніх та великих спільнотах: сім'ї, виробничому колективі, національній общині, державі тощо. Ми стверджуємо це, оскільки «архетипи взаємопов'язані між собою, зумовлюють існування своєїрідної комплементарної пари. Архетип Матері може існувати автономно і водночас пов'язаний з архетипом Дитини. Архетип Трикстера – витівника й пройдисвіта зумовлює появу архетипу Культурного героя, який є водночас антагоністом Трикстера та його доповненням» (І. Процик) [9, с. 371]. Це означає, що соціальну дійсність можна розглядати і з позицій взаємодій антагоністів, і з позицій появи (і виховання) потенційних діячів певного архетипного «профілю» чи «типу», які спричиняють людство до інновативного розвитку в різних сферах – задіюють духовні, душевні, інтелектуальні, вольові та тілесні потенції як акції, джерела власних талантів, схильностей, нахилів, а отже, успіхів в осягненні певної діяльності, заснованих на бажанні, а не на примусі.

Висновки. Отже, ми вважаємо, що архетипною помилкою сучасного модернізаційного погляду на антропні процеси є представлення їх у дискурсі *функціональності*. «Функціонувати» можуть соціальні об'єкти, але не соціальні суб'єкти, які можуть і повинні лишатись свідомими як «послідовники попередників», якщо говорити пряміше – не «забувати себе» через постійне виконання механічних та «чужих» стосовно **власного суб'єктного, представлених як об'єктивність, функцій**. Власне «самосвідомість» означає «пробудження власного Я, його актуалізацію», **чим більше проєкцій цього «Я» буде актуалізовано, тим повнішим буде контакт суб'єкта (особа чи група) із соціальною реальністю** як полем об'єктивних можливостей та пропозицій. Саме такі висновки ми робимо з констатації В. Ребкалом і В. Козаковим стану, у якому «людина може бути водночас носієм практично всіх видів самосвідомості. Навіть більше, формування самосвідомості особистості відбувається саме внаслідок інтеграції низки її самовизначень у різних зрізах і сферах навколишньої реальності, життєвого простору, тобто як узагальнений результат індивідуальної, соціальної, професійної, політичної, конфесійної, національної тощо самоідентифікації. Для цілісного уявлення про самого себе індивід має усвідомити своє ставлення до якомога більшого числа наявних у суспільстві цінностей та відносин» [4, с. 127]. Поєднання архетипного та ціннісного підходів може створити методологію «фрейму» власне як стереотипу архетипно-ціннісної матриці, за якою відбуваються сприймання, опрацювання та реагування особи на процеси соціальної дійсності. Результати цього методу можуть бути адекватно відображені як у традиційних (наприклад, профорієнтація та профвідбір), так і в інноваційних (наприклад, дистанційне навчання) освітніх формах та механізмах.

Список використаної літератури

1. Химинець В. Інноваційність – важлива складова розбудови сучасного освітнього простору в регіоні. URL: <http://zakinppo.org.ua/institut/navchalnometodichna-robota/1909-innovacijnist-vazhliva-skladova->.
2. Забарна Е., Ваннік К. Інновації в соціальній сфері організації: сутність, види, відмінні характеристики. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3312>.
3. Макарова А. Феномен архетипу у сучасних українських соціально-філософських рецепціях. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2020. Вип. 1 (171). Т. 2. С. 29–50.
4. Ребкало В., Козаков В. Архетип як ключовий елемент становлення та розвитку національної свідомості державного службовця. *Публічне управління: теорія та практика* : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. 2015. Спец. вип. С. 125–130.
5. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философии. Москва : Медиум, 1994. 256 с.
6. Гоц Л. Архетип і архетипний образ: проблеми термінології у дослідженнях культури. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2017. № 4. С. 52–57.
7. Процик І. Поняття архетипу в науковій літературі: генетико-теоретичний аспект. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2009. № 2. С. 56–66.
8. Агеева В. Архетип та його витлумачення від К.Г. Юнга-психоаналітика до лінгвокогнітивної сучасності. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2013. Вип. 11. С. 18–26.
9. Процик І. Архетип і символ: проблеми визначення та взаємодії. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2011. Вип. XXIV. Ч. 2. С. 368–377.

INNOVATIVE POTENTIAL OF ARCHETYPIC-AXIOLOGICAL APPROACH TO ANALYSIS OF SOCIAL REALITY PROCESSES

Alla Makarova

Zhytomyr Ivan Franko State University

Velyka Berdychivska str., 40, 10008, Zhytomyr, Ukraine

e-mail: Makarova_AO@ukr.net

The article is devoted to the phenomenon of Innovation in a dual context: as a direction and requirement for activity in various spheres of social reality and as a characteristic of the potential perspectiveness of the archetypic-axiological approach as scientifically valid. Based on the comparison of the interpretation of the concepts “innovation” and “archetype” it was found that the innovative approach does not reflect the processes of social reality as adequately as the archetypic-axiological approach. The arguments concerning some guidelines of the innovative approach are considered and the inconsistency of their theoretical requirements and practical realities with the peculiarities of subject-object orientation in the processes of social reality is revealed. In particular, the misinterpretation of the concepts of “conservatism” and “stereotypes”, which are proposed to be overcome by this approach, regardless of their potential to preserve cultural memory, is criticized; it is emphasized that the focus on “comprehensive development”, “independence”, “self-sufficiency of the individual” without taking into account the “traditional” forms of their implementation in practice turns into a lack of training and education. It is emphasized that innovativeness and innovations cannot be linked unambiguously and exclusively with the technological aspect. Instead, the positives and prospects of the archetypic-axiological approach to the analysis of social reality are revealed, in which “archetypic” and “axiological” methodological components are traditional for socio-philosophical analysis, and their combination in a single approach is an innovation that takes into account the diversity of social activities. The argument for addressing the archetypic-axiological approach in solving problems of social reality analysis is the tradition of distinguishing three dimensions of social reality: subjective, objective and chronotopic, which archetypic-axiological approach takes into account through the synthesis of causal and synchronistic way of their interpretation. It turns out that the concept of “archetype” is a successful methodological construct that encompasses many manifestations of social activity as self-awareness and allows to easily overcome the emptinesses between conscious and unconscious, present and past, future and present. It is emphasized that the “conservatism” of the archetypic-axiological approach to the analysis of the processes of social reality does not contradict its innovation, because innovation as “updating the form with the constancy of content” is the meaning of this approach. It is concluded that as the mistake of the modern modernization view of anthropic processes is to present them in the discourse of functionality, as the archetypic-axiological approach is able to reveal “self-consciousness” as an actualization of “I am”, “self” and therefore is potentially innovative not only in theory but also in creation, practices of cognition of social reality.

Key words: innovations, transformation, modernization, archetype, value, symbol, social, reality, activity.